

NIEPEŁNOSPRAWNI W SZKOLNICTWIE WYŻSZYM – DONIESIENIA Z BADAŃ

Monika Czerw

ORCID: 0000-0003-1892-6541

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie

adres e-mail: monika.czerw@vp.pl

Elena Karpuszenko

ORCID: 0000-0001-7200-5626

Stowarzyszenie Abstynenckie Północ w Częstochowie

adres e-mail: elena.karpuszenko@gazeta.pl.

Daniel Kukła

ORCID: 0000-0003-1907-0933

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie

adres e-mail: d.kukla@uje.edu.pl

Słowa kluczowe: niepełnosprawność, szkolnictwo wyższe, dostosowanie

Streszczenie. W publikacji dokonano prezentacji potrzeb studentów w zakresie dostosowania do nich uczelni. Ponadto przeanalizowano potrzeby i oczekiwania pracowników dydaktycznych i administracyjnych odnośnie do możliwości kształcenia osób z niepełnosprawnością. Uwzględniono przy tym trudności w realizacji efektywnego kształcenia, konieczność dostosowania pracy do specyfiki poszczególnych niepełnosprawności, w tym osób ze spektrum autyzmu, a także sposoby realizacji praktyk studenckich.

DISABLED PEOPLE IN HIGHER EDUCATION: RESEARCH REPORTS

Keywords: disability, higher education, adaptation

Abstract. The publication presents the needs of students in the field of university adaptation. Furthermore, the needs and expectations of teaching and

administrative staff regarding educational opportunities for people with disabilities were analysed. The difficulties and needs in the implementation of educational effects, the necessity to adjust work to the specificity of individual disabilities, including persons with the autism spectrum disorders, and the ways of implementing student internship were also taken into consideration.

Wprowadzenie

W artykule przedstawiono analizę stanu przygotowania jednej z uczelni wyższych województwa śląskiego w zakresie kształcenia osób z różnymi niepełnosprawnościami. Należy podkreślić, że na stronach niniejszego opracowania zawarto tylko część analizowanych aspektów, bowiem prezentacja całości zgromadzonego materiału byłaby utrudniona ze względu na ograniczenia ramowe. Autorzy opracowania mają świadomość, że nie wyczerpuje ono w pełni omawianej problematyki. Stanowić jednak może asumpt do dalszych rozważań i badań w tymże obszarze.

Autorzy publikacji zrealizowali badania dotyczące potrzeb i oczekiwań w zakresie kształcenia zarówno studentów z niepełnosprawnością, jak i pracowników dydaktycznych, na terenie jednej z publicznych uczelni województwa śląskiego. Celem tych badań było wskazanie stanu jej przygotowania pod kątem kształcenia osób z niepełnosprawnością. Głównym problemem badawczym było rozpoznanie stanu zapewnienia jakości kształcenia osób z niepełnosprawnością. Do badań metodą sondażu diagnostycznego wykorzystano opracowane kwestionariusze ankiety (arkusz dla pracowników uczelni i wersja dla studentów). Badania przeprowadzono na przełomie kwietnia i maja 2019 roku i uczestniczyło w nich 58 wykładowców i 60 studentów. Na większość zadawanych pytań respondenci mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

Przygotowanie uczelni wyższych w obszarze kształcenia studentów z niepełnosprawnościami – analiza badań własnych

W Polsce istotne zmiany na poziomie szkolnictwa wyższego przypadają na lata 90. W tym też okresie zaczęto odnotowywać stopniowy wzrost jednostek z niepełnosprawnością wśród grona studentów. Jednocześnie uczelnie powoli dostosowywały do tej sytuacji nie tylko infrastrukturę, ale również programy nauczania. Obecnie system wsparcia dla studentów z niepełnosprawnością jest

znacznie bardziej rozbudowany, choć – jak wskazują badania – jest jeszcze wiele do zrobienia¹.

Z informacji pozyskanych od Pełnomocnika ds. Osób z Niepełnosprawnością wynika, że liczba pracowników i studentów nie w pełni sprawnych, związanych z uczelnią, na której zrealizowano badania, stanowi łącznie ok. 100 osób, na 669 zatrudnionych pracowników (w tym 100 osób na stanowiskach administracyjnych)² i ok. 4,5 tysiąca wszystkich studentów³. Niestety, uzyskanie bardziej szczegółowych danych, tj. konkretnej liczby studentów z niepełnosprawnością czy rodzajów niepełnosprawności wśród studiujących osób i pracowników okazało się niemożliwe. Wskazana liczba ok. 100 osób nie w pełni sprawnych stanowi stosunkowo niewielki odsetek w porównaniu np. z Uniwersytetem Wrocławskim, gdzie liczba samych studentów z różnymi niepełnosprawnościami w 2015 roku wynosiła 1000 osób⁴. Podkreślić należy, że dane te w obu przypadkach nie odzwierciedlają rzeczywistej liczby studentów i/lub pracowników uczelni z niepełnosprawnościami. Są one zaniżone, obejmują bowiem jedynie te jednostki, które ujawniły posiadane orzeczenie o niepełnosprawności.

Warto wskazać, że omawiana uczelnia, stopniowo wdraża działania (co wynikać będzie z treści zawartych w dalszej części opracowania), sprzyjające dalszemu kształceniu osób z niepełnosprawnościami. Być może przygotowywane zmiany stanowić będą czynnik zachęcający do podjęcia studiów, co będzie miało swe odzwierciedlenie w liczbie osób z niepełnosprawnością studiujących w jej murach.

Obecnie uczelnia oferuje np. pomoc tłumacza języka migowego. W budynku głównym na parterze usytuowano dostosowaną do potrzeb jednostek z niepełnosprawnością łazienkę, zbudowano podjazd umożliwiający dostanie się do budynku, który niestety nie jest usytuowany przy wejściu głównym. Ponadto przed kilku laty powołano Pełnomocnika ds. Osób z Niepełnosprawnością. Wprowadzono również stosowne zmiany w regulaminach studiów. Jednak liczba i wymiar niezaspokojonych potrzeb i konieczność wykonania wielu prac

¹ Zob. M. Czerw, E. Karpuszenko, D. Kukla, *Niepełnosprawni w szkolnictwie wyższym – stan obecny i perspektywy*, „Szkoła – Zawód – Praca” 2019, nr 18.

² Informacje uzyskane na podstawie danych zgromadzonych przez pracownika działu kadr niżejszej uczelni.

³ Wg danych przesyłanych do GUS. Stan na dzień 30 kwietnia 2019 r.

⁴ J. Sztobryn-Giercuskiewicz, *Alter idem – student z niepełnosprawnością w systemie szkolnictwa wyższego*, [w:] E. Zakrzewska-Manterys, J. Niedbalski (red.), *Samodzielni, zaradni, niezależni. Ludzie niepełnosprawni w systemie polityki, pracy i edukacji*, UŁ, Łódź 2016, s. 105.

w zakresie dostosowania zdają się przysłaniać poczynione w kierunku dobrych zmian kroki. W obrębie uczelni i na jej terenie znajdują się liczne bariery architektoniczne, a odpowiednie przygotowanie wielu sal wykładowych pozostawia wiele do życzenia. Brak jest również właściwego oznakowania przy schodach, na korytarzach itd. Warto nadmienić, że wychodząc naprzeciw zaistniałej sytuacji, w bieżącym roku uczelnia zgłosiła chęć uczestnictwa w konkursie POWER i aplikowała projekt „Uczelnia dostępna”.

Jak wynika z przeprowadzonych badań, informacje odnośnie dostosowania uczelni do potrzeb osób z niepełnosprawnością, ankietowani studenci czerpią przede wszystkim z serwisów internetowych (33,4%). Wynik nie jest zaskakujący, zważywszy na fakt, że gromadzenie danych drogą online jest wygodnym i szybkim sposobem. Ponadto już same strony WWW (ich dostosowanie lub nie) poszczególnych uczelni sugerować mogą zakres i/lub stopień zaangażowania w proces dostosowania do potrzeb osób z niepełnosprawnością. Niestety strony WWW niniejszej uczelni wymagają jeszcze dopracowania, choć wprowadzono już możliwość zastosowania kontrastu czy powiększenia tekstu. W dalszej kolejności prócz stron WWW ankietowani jako źródło wiedzy wybierali kolejno odpowiedź: od znajomych (30%) i Pełnomocnika ds. Osób z Niepełnosprawnością (20%). Niewiedzą w tym zakresie wykazało się 30% badanych studentów.

Jednocześnie informacja, że 88,5% ankietowanych studentów nie spotkało się z utrudnieniami w stosunku do osób z niepełnosprawnością podczas rekrutacji, z jednej strony sugerować może faktyczny brak utrudnień, z drugiej to, że ani sami studenci, ani ich znajomi nie zetknęli się z taką sytuacją. Można przypuszczać również, że jest to wynikiem stosunkowo niewielkiej liczby kandydatów z niepełnosprawnościami na studia. Wydaje się też, że badani nie mają świadomości realnych potrzeb i trudności napotykanych w codziennym funkcjonowaniu tej grupy osób. Jako przykład braku refleksji można podać chociażby niezauważanie wielu barier architektonicznych – dla 43,4% ankietowanych studentów w budynkach uczelni, na której realizowano badania, bariery architektoniczne nie istnieją, co zaprzecza stanowi rzeczywistości, o czym już wspomniano. Dla pozostałej części respondentów utrudnieniami na etapie rekrutacji były przede wszystkim właśnie bariery architektoniczne (11,6%). Następnie kolejno po 6,6% ankietowanych wskazało na brak odpowiednio dostosowanych dokumentów oraz niedostosowane strony internetowe. Stosunek komisji rekrutacyjnej do osoby z niepełnosprawnością to czynnik utrudniający proces rekrutacji dla 5,0% respondentów, a trudności w dostępie do Internetu dla 1,67% ankietowanych studentów.

Z kolei w opinii pracowników uczelni głównym czynnikiem utrudniającym nabór osób z niepełnosprawnością na uczelnię jest brak tłumacza języka migowego, odpowiedź taką wybrało 62,9% badanych i bariery architektoniczne (54,4%). W dalszej kolejności dla 27,2% respondentów są to ograniczenia wynikające z braku odpowiednio sporządzonych dokumentów, niedostosowane strony internetowe (22,1%), stosunek osób w komisji rekrutacyjnej do osoby z niepełnosprawnością (10,2%) i trudności w dostępie do Internetu (5,1%).

Analizując aspekt barier w dostępie do uczelni wyższych warto podkreślić, że w opinii obu badanych grup (z niewielkimi różnicami) są to przede wszystkim ograniczenia finansowe, bariery architektoniczne oraz odległość od domu. Największy odsetek wybieranych odpowiedzi (61,2%) wśród kadry dydaktyczno-administracyjnej stanowiły wspomniane bariery architektoniczne (odpowiedź taką wybrało 41,7% ankietowanych studentów). Natomiast wśród studentów najczęściej wybieraną odpowiedzią (46,7%) były ograniczenia finansowe. Na taką grupę utrudnień wskazało 52,7% pracowników uczelni. Odległość od domu jest barierą w dostępie do uczelni wyższych w Polsce dla 56,1% pracującej kadry i 45% ankietowanych studentów. Warto zaznaczyć, że dla 34% badanych pracowników istotną barierą jest niewiedza kadry na temat niepełnosprawności. Ograniczenia w tym zakresie dostrzega 13,3% studiujących osób. Pozostałe kategorie odnosiły się do trudności mieszkaniowych (odpowiedź taką wybrało 28,9% kadry i 26,7% studentów) i opieki medycznej (nieco ponad 13% w obu grupach). Ponadto badani studenci wskazywali na nastawienie wykładowców (16,7%). Tylko dla 3,4% pracowników uczelni nastawienie wykładowców może stanowić barierę w dostępie do edukacji na poziomie wyższym. Trzeba podkreślić, że żaden pracownik nie wskazał na ograniczenia wynikające z nastawienia pracowników administracji. Z kolei dla 15% studentów takie ograniczenia występują.

Ankietowanych zapytano również o oferowane przez uczelnię formy pomocy osobom z niepełnosprawnością. W obu badanych grupach za najistotniejsze uznano zlikwidowanie barier architektonicznych. Uwagę na to zwróciło 70,1% studentów biorących udział w badaniu i 69,7% ankietowanych pracowników. Na potrzebę dostosowania akademików wskazało 54,4% kadry dydaktyczno-akademickiej i 41,7% studentów. Dla 43,4% studentów istotne okazało się dostosowanie warunków studiowania do możliwości i potrzeb osób z niepełnosprawnością. Na ten aspekt zwróciło uwagę 39,1% pracowników uczelni. Wsparcie finansowe to forma pomocy wskazana przez 42,5% ankietowanej kadry i pracowników administracyjnych oraz 40% badanych studentów. W dalszej kolejności uczestniczący w ankiecie pracownicy wymieniali: pomoc asystenta

(37,4%), pomoc związaną z transportem (35,7%), możliwość skorzystania z pomocy tłumacza migowego oraz dostęp do specjalistycznego sprzętu i urządzeń, gdzie obie kategorie wybrało 32,3% uczestników badań. Ponadto 22,1% ankietowanych wskazało na potrzebę dostosowania dokumentów i innych materiałów, 15,3% odpowiednie oznakowanie uczelni (np. tabliczki informacyjne w alfabecie Braille'a), 13,6% dostosowanie biblioteki, a 8,5% badanych pomoc psychologa. Z kolei ankietowani studenci (36,7%) zaakcentowali potrzebę zapewnienia pomocy asystenta. Na potrzebę pomocy związanej z transportem i dostęp do specjalistycznego sprzętu i urządzeń zwróciło uwagę kolejno po 33,4% studentów. Następnie respondenci wybierali: odpowiednie oznakowanie uczelni (25%), możliwość skorzystania z tłumacza języka migowego (23,3%). Kolejno po 10% ankietowanych wybrało konieczność dostosowania dokumentów i innych materiałów oraz dostosowanie biblioteki do potrzeb studenta z niepełnosprawnością. Podobnie jak w grupie ankietowanych pracowników uczelni, pomoc psychologa stanowiła najrzadziej wybieraną przez studentów kategorię. Wybrało ją zaledwie 8,3% badanych osób. Interesujące jest to, że ani pracownicy uczelni, ani studenci nie zwracają uwagi na potrzebę dostosowania programu studiów do specyficznych potrzeb osób z niepełnosprawnością. Chodzi tutaj przede wszystkim o inne formy zaliczania poszczególnych etapów uczenia się. Być może jest to wynikiem niewiedzy, że takie dostosowania nie tylko są możliwe, ale również są zagwarantowane w obowiązujących regulacjach prawnych.

Nawiązując do nadmienionej powyżej wsparcia finansowego warto podkreślić, że według obu grup badanych powinno ono odnosić się przede wszystkim do stypendium socjalnego/specjalnego i pokrycia kosztów dojazdu. Na potrzebę takiej pomocy w pierwszym przypadku wskazało 68% pracowników uczelni i 66,8% ankietowanych studentów. Pomoc w zakresie pokrycia kosztów dojazdu wymieniło 30,6% kadry administracyjno-dydaktycznej i 26,7% studentów. Z kolei kategorię „możliwość wypożyczenia specjalistycznego sprzętu” wybrało 32,3% pracowników i 23,3% studentów. Ciekawy jest fakt, że na dofinansowanie do zakupu sprzętu rehabilitacyjnego zwróciło uwagę 22,1% kadry i tylko 1,67% studiujących osób. Dla 6,8% ankietowanych pracowników i 8,3% studentów możliwość uzyskania dodatkowego wsparcia finansowego powinna być taka sama, jak w przypadku jednostek w pełni sprawnych. Interesujące jest, że w obu grupach badanych osób wsparcie finansowe w postaci dofinansowania do zakupu dodatkowych leków, kursu prawa jazdy czy jednorazowej zapomogi zaznaczyło do 5% ankietowanych.

Podsumowując wcześniejsze analizy, wśród trzech najczęściej wybieranych kategorii odpowiedzi, wskazywanych przez obie grupy badanych, dotyczących zlikwidowania barier architektonicznych, powinny one przede wszystkim obejmować: dostosowanie toalet, co istotne było dla 74,8% ankietowanych pracowników i 43,4% studentów, usunięcie progów lub zastosowanie pochylni (na ten problem zwróciło uwagę niewiele mniej, bo 71,4% pracowników administracyjno-dydaktycznych i 56,7% ankietowanych studentów) oraz dostosowanie sal wykładowych, gdzie w obu grupach badanych potrzebę zmiany w tym zakresie zaakcentowało ok. 43% respondentów. Należy podkreślić, że w budynku głównym uczelni, mimo znajdujących się dwóch wind, dostanie się np. do pokoi wykładowców w ramach godzin konsultacji wymaga pokonania schodów. Za plus należy uznać fakt, że windy wyposażone są w sygnalizację dźwiękową. Natomiast jedyna toaleta dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnością mieści się na parterze.

Z problemem barier architektonicznych boryka się wiele uczelni w Polsce. Jak wynika z raportu NIK, w 13 z 15 skontrolowanych uczelniach budynki są niedostosowane lub wręcz nieprzyjazne osobom z niepełnosprawnościami⁵. Zaspokalać się tu można ograniczeniami finansowymi, jednak usunięcie niektórych przeszkód (np. krzesel) to kwestia właściwej organizacji i dobrych chęci.

Prócz likwidacji barier architektonicznych i wsparcia instytucjonalnego bardzo ważne jest wsparcie dydaktyczne udzielane studentom z niepełnosprawnościami. I tak w opinii pracowników uczelni dostosowanie warunków studiowania do możliwości i potrzeb osób z niepełnosprawnością powinno dotyczyć przede wszystkim możliwości zmiany formy zaliczenia/egzaminu z ustnej na pisemną i odwrotnie (59,5%). Następnie wybierano: możliwość nagrywania wykładów (45,9%), obsługi poza kolejnością (44,2%), wydłużenia czasu trwania egzaminu/kolokwium czy możliwość korzystania ze specjalistycznego sprzętu. Na taką potrzebę wskazało w obu przypadkach 39,1% ankietowanych. W dalszej kolejności były to: pomoc w rekrutacji (32,3%), utworzenie pracowni teleinformatycznej wyposażonej w specjalistyczny sprzęt (28,9%), dostęp do zajęć w-f z elementami rehabilitacji (25,5%), możliwość korzystania z IOS (22,1%), stworzenie biblioteki książek cyfrowych (23,8%), utworzenie wypożyczalni sprzętu specjalistycznego (17%). Dostosowanie stron internetowych uczelni zaznaczyło 13,6%

⁵ NIK. Informacja o wynikach kontroli: Realizacja przez uczelnie akademickie i zawodowe obowiązku stworzenia niepełnosprawnym studentom i doktorantom warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia i w badaniach naukowych, nr ew. 78/2018/P/18/087/LOL, s. 24.

ankietowanych, a wprowadzenie dłuższych przerw wybrało 8,5% uczestników badań. Stworzenie pokoju wyciszeń miało znaczenie dla 6,8% respondentów.

Nawiązując do nadmienionej powyżej możliwości nagrywania wykładów należy dodać, że wprowadzanie ograniczeń w tym zakresie, powołując się na zapisy ustawy o ochronie praw autorskich, nie mają swojego uzasadnienia. W myśl „art. 23 ustawy o prawie autorskim zgoda wykładowcy na nagrywanie wykładów nie jest wymagana, gdyż takie działanie mieści się w pojęciu dozwolonego użytku osobistego”⁶. Odstępstwem mogą być jednak tzw. wykłady zamknięte⁷.

Z kolei w opinii badanych studentów dostosowanie warunków studiowania powinno obejmować przede wszystkim obsługę poza kolejnością. Odpowiedź taką wskazało 46,7% ankietowanych. Wydłużenie czasu trwania egzaminu/kolokwium to wybór 38,4% badanych. Następnie kolejno po 36,7% badanych wybrało możliwość korzystania ze specjalistycznego sprzętu oraz możliwość nagrywania wykładów. Pomoc w rekrutacji istotna była dla 35% badanych, a możliwość zmiany formy zaliczenia dla 31,7%. Respondenci wskazywali ponadto na: zapewnienie dostępu do zajęć w-f z elementami rehabilitacji (30%), stworzenie biblioteki książek cyfrowych (28,3%), możliwość korzystania z IOS (20%), utworzenie wypożyczalni specjalistycznego sprzętu (18,3%) i pracowni teleinformatycznej wyposażonej w specjalistyczny sprzęt (13,3%). Dostosowanie stron internetowych uczelni i zapewnienia dłuższych przerw wybrało 11,6% ankietowanych. Pokój wyciszeń wskazało 10% ankietowanych.

Ponadto, mimo że – jak się okazało w obu grupach badanych – potrzeba stworzenia wypożyczalni sprzętu specjalistycznego nie została uznana za jedną z najistotniejszych, zapytano ankietowanych studentów o rodzaj sprzętu, jaki powinien znajdować się na stanie takiej wypożyczalni. Najczęściej wybieraną kategorię stanowiły laptopy ze specjalistycznym oprogramowaniem. Opinię taką wyraziło niemal 52% respondentów. 48,4% ankietowanych wskazało na notatniki brajlowskie, 33,4% na specjalistyczne klawiatury, 28,3% przenośne systemy FM dla osób niedosłyszących, 20% dyktafony i 3,3% trackballe.

Obie grupy badanych respondentów uznały, że dostosowanie dokumentów i innych materiałów do potrzeb studentów nie w pełni sprawnych powinno obejmować przede wszystkim umożliwienie korzystania z oprogramowania przekładającego tekst na mowę i odwrotnie (69,7% kadry i 48,4% studentów). W dalszej

⁶ Zasada równego traktowania – prawo i praktyka, nr 16. Dostępność edukacji akademickiej dla osób z niepełnosprawnościami, „Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich” 2015, nr 5, s. 32.

⁷ Ibidem.

kolejności w opinii kadry dydaktyczno-administracyjnej uczelnia powinna zapewnić dostęp do tłumacza języka migowego (42,5%), teksty pisane alfabetem Braille'a (37,4%), możliwość powiększania (34%) i większy druk (32,3%). Z kolei dla 40% badanych studentów ważne okazało się przełożenie tekstów na alfabet Braille'a, a następnie kolejno po 33,4% były to: możliwość powiększania i dostęp do tłumacza języka migowego. Na ostatnim miejscu ankietowani studenci, podobnie jak pracująca na uczelni kadra, wybierali większy druk (26,7%).

Ankietowanych zapytano również o stosunek studentów do osób z niepełnościami. Rozkład wybieranych odpowiedzi w obu grupach respondentów był podobny. Zarówno ankietowani pracownicy, jak i studenci wskazali, że jest on dobry. Studenci poproszeni o pomoc chętnie udzielają jej osobom nie w pełni sprawnym. W obu grupach odpowiedź taką wskazało ponad 50% badanych. Bardzo dobrze stosunek ten ocenia 40% ankietowanych studentów i 30% pracowników uczelni. Odpowiedź „źle, niezbyt chętnie służą pomocą” zaznaczyło nieco ponad 3% ankietowanych w obu grupach. Na ignorancję i bardzo zły stosunek studentów do osób z niepełnościami nie wskazał żaden student. Opinię taką wyraziło jednak 3,4% spośród badanych pracowników uczelni. Jednocześnie 8,5% z kadry dydaktyczno-administracyjnej nie ma zdania na ten temat, podobnie jak 5% studentów.

Jednocześnie warto dodać, że przeważająca część zarówno pracowników uczelni (85%), jak i studentów (80%) nigdy nie była świadkiem niewłaściwego traktowania osoby z niepełnością. Sytuację taką zaobserwowało kolejno po 10% ankietowanych studentów, gdzie w pierwszym przypadku odnosiła się ona do niewłaściwego traktowania osoby nie w pełni sprawnej ze strony pracowników, a w drugim przypadku ze strony innych studentów. Żaden z pracowników uczelni nie zaobserwował, by taka sytuacja miała miejsce ze strony innych studentów. Natomiast 13,6% ankietowanych wskazało, że sytuacja taka miała miejsce ze strony innych pracowników uczelni.

Wylimitowaniu takich sytuacji sprzyjać może podejmowanie działań integracyjnych, choć – co ciekawe – nieco ponad 5% spośród ankietowanych pracowników uczelni nie odczuwa takiej potrzeby. Żaden student nie wybrał takiej odpowiedzi. Natomiast w przeważającej opinii obu grup badanych osób (ponad 40%) takie działania należy podejmować minimum raz w semestrze. Dla 25% ankietowanych studentów i 17% kadry dydaktyczno-akademickiej działania integracyjne należy podejmować przynajmniej raz w roku. Dwa razy w semestrze wskazało nieco ponad 18% ankietowanych studentów i niecałe 12%

pracowników uczelni. Brakiem zdania na ten temat wykazało się ponad 20% pracowników uczelni i 15% biorących udział w badaniu studentów.

Obie grupy respondentów uznawały, że zarówno dla studentów, jak i pracowników na uczelni należy przede wszystkim zorganizować szkolenia podnoszące świadomość związaną z obecnością osób z niepełnosprawnością w jej murach. Potrzebę taką wyraziło ok. 50% ankietowanych studentów i 52% pracowników. W dalszej kolejności kadra dydaktyczno-administracyjna zaznaczała szkolenia umożliwiające orientację przestrzenną na terenie uczelni studentom z niepełnosprawnością (37,4%), kurs pierwszej pomocy (34%) oraz kurs języka migowego dla pracowników (nieco ponad 22%). Wśród studentów po ok. 33% badanych uważa, że należy zorganizować kurs pierwszej pomocy oraz kurs języka migowego dla pracowników. Według niespełna 17% respondentów należy zorganizować szkolenia umożliwiające orientację przestrzenną na terenie uczelni studentom z niepełnosprawnością. Interesujące jest, że w podobnym zakresie respondenci z obu grup wskazywali na potrzebę kursu pierwszej pomocy. W tym miejscu warto zaznaczyć, że zasady udzielania pierwszej pomocy są takie same zarówno u osób w pełni sprawnych, jak i tych z niepełnosprawnością.

Ponadto pracowników uczelni zapytano o możliwości znalezienia pracy przez studentów z niepełnosprawnością w swoim zawodzie po ukończeniu studiów. I tak niemal 58% ankietowanych udzieliło twierdzącej odpowiedzi, podkreślając jednak, że będzie to wymagało wiele starań i czasu. Z kolei około 16% respondentów twierdzi, że będzie się to wiązało z wieloma problemami. Tylko 8,5% ankietowanych uważa, że student z niepełnosprawnością nie będzie miał problemów ze znalezieniem pracy adekwatnej do swojego wykształcenia. Około 5% uczestników badania informuje, że absolwenci z niepełnosprawnością nie będą pracować w swoim zawodzie, a 12% ankietowanych nie zastanawiało się nad tym.

Podsumowanie

Powyżej przedstawiono zarys analizy stanu przygotowania jednej z uczelni wyższych do kształcenia osób z różnymi niepełnosprawnościami. Jak wynika z niniejszego opracowania, na terenie uczelni podejmowane są kroki w celu dostosowania szeroko rozumianych warunków do studiowania osób z niepełnosprawnością. Wydaje się jednak, że jest to dopiero początek, bowiem konieczne jest podjęcie szeregu działań związanych z likwidacją barier architektonicznych (szczególnie w uczelniach zajmujących stare budynki), a przede wszystkim

związanych z dostosowaniem programu kształcenia. I nie chodzi tutaj o dostosowanie formy zaliczenia czy wydłużenie czasu pisania egzaminu. Uwagę należy zwrócić przede wszystkim na realizację efektów kształcenia przez studentów z niepełnosprawnością. W przypadku badanej uczelni zastanowić się należy nad przyczynami bardzo małej liczby studentów z niepełnosprawnością studiujących w jej murach.

Bibliografia

- Czerw M., Karpuszenko E., Kukla D., *Niepełnosprawni w szkolnictwie wyższym – stan obecny i perspektywy*, „Szkola – Zawód – Praca” 2019, nr 18.
- NIK. Informacja o wynikach kontroli: Realizacja przez uczelnie akademickie i zawodowe obowiązku stworzenia niepełnosprawnym studentom i doktorantom warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia i w badaniach naukowych, nr ew. 78/2018/P/18/087/LOL.
- Sztobryn-Giercuskiewicz J., *Alter idem – student z niepełnosprawnością w systemie szkolnictwa wyższego*, [w:] E. Zakrzewska-Manterys, J. Niedbalski (red.), *Samodzielni, zaradni, niezależni. Ludzie niepełnosprawni w systemie polityki, pracy i edukacji*, UŁ, Łódź 2016.
- Zasada równego traktowania – prawo i praktyka, nr 16. Dostępność edukacji akademickiej dla osób z niepełnosprawnościami, „Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich” 2015, nr 5.